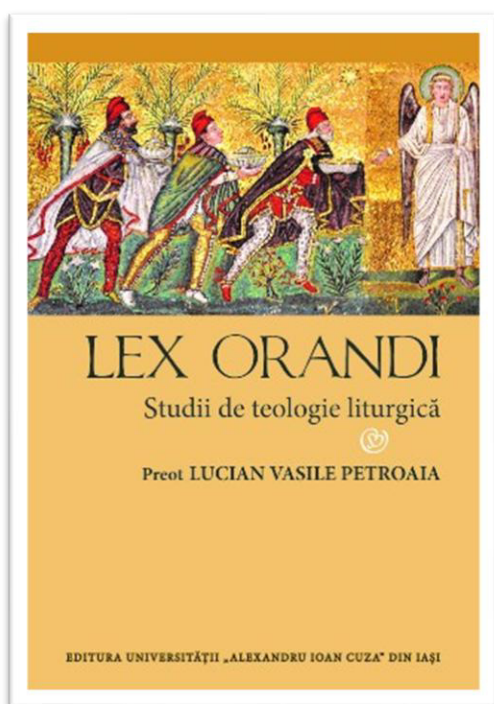

Pr. LUCIAN VASILE PETROAIA, *Lex orandi. Studii de teologie liturgică*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2021, ISBN 978-606-714-666-0, 540 p.

Cartea preotului dr. Lucian Vasile Petroaia, *Lex orandi. Studii de teologie liturgică*, publicată la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, este, așa cum declară autorul în „Cuvânt-înainte” (p.15), rezultatul a 15 ani de muncă de cercetare și sinteză în domeniul liturgicii, acoperind „o plajă largă de teme și subiecte interesante și actuale”. Temele de teologie și de istoriografie liturgică alternează cu cele referitoare la rânduiala și practica liturgică, autorul insistând asupra semnificațiilor mistico-simbolice ale acestora. Cele 12 studii care alcătuiesc volumul au cunoscut mai multe etape de

redactare (referate la simpozioane sau la congrese, capitole editate în volumele colective ale unor evenimente științifice), iar publicarea în volum a presupus revederea integrală a lucrărilor sub aspectul „conținutului științific și al formei de redactare”, unele dintre ele fiind „rescrise integral”.

Motivația unei astfel de întreprinderi o întâlnim explicit formulată:

„Trăim într-o lume «neșezată» din punct de vedere spiritual. Din acest motiv ea este atât de instabilă și din punct de vedere social, economic, politic. Această stare de fapt generează primejdii care, privite în contextul secularizării globale și rapide de astăzi, conduc la pierderea credinței, la moartea iubirii creștine și la atrofierea simțului omeniei.[...]Asistăm, așadar, la un fenomen (anti)spiritual de părăsire a bazei învățăturii creștine și de agonie a vieții sociale și personale.” (p. 258-259)

Ca urmare, studiile se adresează deopotrivă slujitorilor Bisericii, oferindu-le o bună „călăuzire în situații concrete de natură pastorală” (p. 13), dar și mirenilor care, întâlnind „această carte vor aduna mult folos duhovnicesc din lectura ei.” (p. 11)

Cu vocație de cercetător, Lucian Vasile Petroaia urmărește, în cele mai importante ediții românești ale *Molitfelnicului*, cu o existență de peste 400 de ani, etapele de cristalizare și de definitivare ale rânduielilor Sfințelor Taine în Biserica noastră: Taina Botezului (prin care omul, prin întretaia cufundare în apă și prin rostirea formulei botezului de către preot, intră în starea harică, curățindu-se de păcatul strămoșesc și devenind membru al Bisericii), Taina Mirungerii (prin care noul botezat, îndată după botez, primește harul Duhului Sfânt spre a se întări și spori în noua viață dobândită prin Botez), Taina Cununiei (prin care bărbatul și femeia, care s-au hotărât să trăiască împreună, primesc prin rugăciunile preotului harul divin care sfințește legătura lor - Familia) și Taina Maslului (prin rugăciunile preoților și prin ungerea cu untdelemn sfințit se împărtășește creștinilor bolnavi harul vindecării de bolile sufletești și trupești, precum și iertarea de păcate).

„Recursul la unele manuscrise și enunțarea/folosirea unor surse liturgice de probitate științifică au realizat conexiunile necesare cu istoria rânduielilor acestor Taine, cu sensurile lor mistagogice, așa cum le-au formulat Sfinții Părinți, și cu modul în care aceste Taine se săvârșesc în Bisericile Ortodoxe surori.” (p.16)

Textele liturgice la care se face referire au o profundă semnificație eclezială și existențială, reflectând o viziune atotcuprinzătoare de viață. Sensul vieții creștine, primirea Tainei Sfintei Împărtășanii de către fiecare persoană care participă la cultul Bisericii Ortodoxe, se descoperă într-un capitol distinct în *Liturghier*, Canonul sau Rânduiala Sfintei Împărtășiri, și este analizat de cercetător în sensurile doctrinare, ascetico-mistice, liturgice ale rugăciunilor din Canonul pentru primirea Sfintei Împărtășanii. Exprimările liturgice configurează ipostazieri ale lui Hristos-euharistic

„într-o succesiune logică de momente: Mântuitorul - «mielul» Se jertfește pentru păcatele oamenilor, iar Mântuitorul -«spicul» Se împărtășește oamenilor, pătrunzându-le ființa și devenind una cu ei. Astfel, omul respiră prin Hristos, trăiește în Hristos, se bucură de Hristos, este mântuit de Hristos; [...] Această hristomorfizare a omului împărtășit are aplicații directe în viața lui:

trebuie să genereze decizii majore pentru schimbarea vieții, pentru întoarcerea cu toată ființa [...] la trăirea în Hristos.”(p.88-89)

Sunt explicați termenii cu care se exprimă în Canon primirea Preacuratelor Taine:

„să mănânc” și „să beau” Trupul Domnului, „primire” a Preacuratelor Taine - creștinul devine locaș al lui Hristos, „împărtășirea” - „întrepătrundere, în persoana umană, a lui Dumnezeu cu omul”, „euharistia” - „mulțumire lui Dumnezeu pentru darul Trupului și Sângelui Său.” (p. 100-101)

Lucian Vasile Petroaia subliniază, în studiul dedicat lăcașului de cult ortodox, că, în actul de înțelegere a ceea ce este biserica, spațiul eclezial „intra muros” și „extra muros”,

„pătrunderea mesajului subtil pe care îl transmit arhitectura, icoana, iconografia, slujba însăși se poate face prin înțelegere duhovnicească [...], spre sensurile adânc-mistice conduc[ând] doar mistagogiile Sfinților Părinți, tâlcuitori negreșelnici și sistematici până la detaliu, ai sfintelor slujbe și ai spațiului sacru.” (p.229)

„În duhul gândirii teologice a Sfântului Maxim Mărturisitorul, biserica seamănă, așadar, cu un om: capul este închipuit de Sfântul Altar, iar mintea este Dumnezeiescul Jertfelnic, brațele întinse sunt absidele laterale, trupul este naosul, în inima căruia se coboară cerul, prin Pantocratorul din turla mare. Venirea la biserică (treptele, pridvorul și pronaosul), înseamnă ieșirea din lume și intrarea în cer. [...] Această viziune identifică vocația persoanei umane de a se sfinți în și prin Hristos, în Biserică, și de a se întoarce, rugător, spre Dumnezeu, Care este izvorul vieții omului.”(p. 255-256)

Conștient fiind că trăim într-o lume în care însemnătatea simbolului uman este pe cale să se piardă, cercetătorul întocmește un studiu despre un moment semnificativ din viața unei persoane-simbol, „aceia care au condus sau conduc destinele popoarelor, «unșii Domnului», [...] a căror viață oficială sau privată face astăzi, prea adesea, deliciul vânătorilor de senzație din presa scrisă sau radio-TV” (p.260). Sinteza elementelor semnificative ale ceremoniei încoronării în diverse etape ale istoriei, cu referire la conducători creștini din Europa, arată „conținutul eminent religios, temeluit pe Scriptură” a acestui ritual „izvorât din venerația pe care poporul o are față de conducătorul său, indiferent de cât de valoros este acesta.”(p. 341) O atenție specială este acordată ritualurilor domnești de încoronare, de-a lungul secolelor, în Moldova și în Țara Românească și celor două încoronări-lemnă (este vorba de Regii României Carol I și

Ferdinand I), care „ilustrează în chip strălucitor statutul și «personalitatea» țării noastre în epoca modernă.” (p.342)

Toate scrierile amintite mai sus impresionează prin argumentația teologică, „constituită, în mare parte, pe innografia creștină” (p.10) și menționăm îndeosebi, pentru densitatea și frumusețea citatelor innografice, studiul despre învățătura ortodoxă privitoare la sfârșitul vieții pământești a oamenilor și la viața veșnică:

„Tema efemerității vieții are, în alcătuirea ei innografică, o pregnantă notă ascetico-mistică. Creștinul este pedagogic îndrumat să nu acorde excesiv de multă atenție «vieții lumești» și viețuirii în plăceri pământești, ci să țințească mai ales spre viața cea de după viață, spre viața veșnică. [...] Viața în lume este prezentată ca un preambul al celei veșnice; este infinit mai puțin importantă decât cea cu Domnul Hristos, în veșnicie: «*Ce este viața noastră? Cu adevărat floare și fum și rouă de dimineață* [...]». Din acest motiv, viața de aici trebuie trăită în frumusețe și demnitate [...]” (p.368-369)

O sinteză a informației teologice și științifice despre un element din cultul creștin ortodox, clopotul, care „aduce chemare spre slujbele dumnezeiești, mai ales către Sfânta Liturghie”, (p.415) completează imaginea spațiului spiritual-cultural creștin în Apusul și în Răsăritul Europei, unde „clopotul era/este perceput ca o sinteză a comunicării dintre cer și pământ”(p.390). Făcând referire la cele mai de seamă clopote din Ortodoxia românească, sunt citate cuvintele rostite de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel la momentul solemn al sfințirii, la 1 ocombrie 2008, a noilor clopote ale Catedralei Patriarhale istorice din București:

„Clopotul [...], așa cum l-au perceput cărțile Vechiului Testament, [...] nu este un simplu instrument muzical, ci este glasul Domnului, care ne cheamă să lucrăm pentru slava Lui și pentru mântuirea noastră.” (p.409)

Ultimele două studii ale volumului *Lex orandi* aduc în prim-plan, în „semn de cinstire”, „munca unor oameni plini de har, înțelepciune, pasiune, știință, dragoste de neam și credință în Dumnezeu: tipografii bisericești” (p.444), atenția bibliofililor fiind trezită fie de câteva din cărțile de slujbă de odinioară, din secolele XVI-XIX, care au contribuit la dezvoltarea culturii românești, „marcând momente de maximă importanță în formarea și dezvoltarea limbii române literare și în cristalizarea cultului” (p.445), fie de lucrări din epoca «modernă», de secol XIX, XX și XXI, unele dintre ele „adevărate bijuterii editoriale și tipografice”(p.528), care, „în cheia cronologică a conținutului lor, mărturisesc pe Hristos și despre

lucrătorii «din via sa» de la Dunărea de Jos”(p.448). Ambele studii sunt remarcabile prin îndemnul adresat direct „către clerici și mireni, tineri și bătrâni” de a păstra legătura cu cartea veche, „scoțându-le din uitarea sau lipsa de interes pentru carte care, din nefericire, caracterizează timpul nostru” (p.528):

„Periodic, aceste cărți și multe alte «surate» de-ale lor ar trebui « să vadă lumina soarelui», adică să fie scoase din întunericul unor depozite în care sunt ferecate și să fie așezate în vitrinele unor expoziții tematice. Să fie văzute de tineri și de intelectualii de astăzi care, deși nu cunosc aceste realități[.], contestă rolul cultural major pe care l-a avut Biserica Ortodoxă, «maica neamului nostru», în istoria românilor.” (p.446)

Remarcabilă prin conținut, prin bogăția bibliografică, prin analiza comparativă sub aspect teologic și lingvistic a textelor, lucrarea dezvăluie talentul autorului de a utiliza subtil limba română, de a evidenția frumusețile limbii vechi bisericești.

Alegând ca titlu al cărții sale o parte a dictonului *Lex orandi, lex credendi est* (Legea [conținutul] rugăciunii este legea [conținutul] credinței), urmată de completarea *Studii de teologie liturgică*, autorul indică rolul de element constitutiv al liturghiei prin care s-a fixat conținutul credinței în biserica ortodoxă. Sudiile din *Lex orandi* mărturisesc despre responsabilitatea cu care pr. dr. Lucian Vasile Petroaia interpretează și transmite contemporanilor săi tradiția vie a liturghiei ortodoxe, profunda ei semnificație eclezială și existențială.

Doina Marta BEJAN
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați